

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
средняя общеобразовательная школа №3 города Чадана
Дзун-Хемчикского кожууна Республики Тыва

Рассмотрено

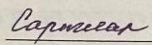
на ШМО

 /Ондар У.С./

от 29 08 2023г.

Согласовано

зам. дир. школы

 /Сарыглар С.К./

от 30 08 2023г.

Утверждено

директор школы

 /Сегленмей Л.О./

от 29 08 2023г.

Рабочая программа

по родной литературе для 5 а, б класса

учителя родного языка и литературы

Сегленмей Людмилы Октек-ооловны

Тайылбыр бижик

Программаны тургузарда удуртулга болган документилер.

Ажылчын программаны Россия Федерациязының «Өөредилге дугайында» Хоойлузунуң 12-ги чүүлүнүң 7-ги кезээнге, ортумак болгаш ниити өөредилгениң федералдыг өөредилге стандарттарына, РФ-ның өөредилге болгаш эртем яамызының 2010 чылдың декабрь 17-де үнген 1897 дугаарлыг дужаалына, тус черниң бюджеттиг ниити билигниң өөредилге чери Чадаана хоорайның 3 дугаар ниити билиг ортумак школазының Уставы ёзугаар тургустунган башкының ажылчын программазының дугайында саавырга үндезилээн.

Төрээн чогаал эртемниң утказы

Төрээн чогаал – Тыва Республиканың школаларында кол эртемнерниң бирээзи. Ону өөредириниң кол сорулгазы - аас чогаалы-биле чоок таныштырбышаан, чогаалды амыдырал-биле холбап, сайгарып билир; чогаалдың кандыг-бир тодаргай хевирин өске жанр-биле деңнеп, ылгалдарын тодарадып билир; аңаа хамаарыштыр бодунуң бодалдарын шын, тода илередип били кижини хевирлээри.

6 класска төрээн чогаалды өөредириниң кол сорулгалары:

- чогаалдың сөзүглелин тода номчуп, ооң утказын эдерти чугаалап билир кылдыр өөредир;
- сөзүглелден дылдың уран-чечен аргаларын (метафора, эпитет болгаш деннелгени) тодарадып, оларның ажыглаттынган сорулгазын тайылбырлап өөредир;
- аас болгаш бижимел чугааны делгеренгей, утказынга дүүштүр шын ажыглап, сайгарарын сайзырадыры;
- кижилерге, төрээн черинге, бойдузунга ынак, хумагалыг кижини кижизидери;
- номчулгага сонургалдыг кижини кижизидери.

Төрээн чогаал эртемниң школаның өөредилге планында туружу

Федералдыг базистиг өөредилге планында Россия Федерациязының бүгү-ле школаларына төрээн чогаалды албан өөренири көрдүнген. Ооң иштинде федералдыг күрүнениң өөредилге стандарттарының (ФКӨС-түң) негелдезин ёзугаар 6 класска төрээн чогаалга неделяда 2 шак көрдүнген (вариант 4). Чылда ниитизи-биле 70 шактың тургузунда уруглар ук эртемни өөренир.

6 класска төрээн чогаал эртемниң тургузуу

6 класска уруглар улустуң аас чогаалының хевирлеринден (тоол, тоолчургу болгаш төөгү чугаа) аңгыда, авторлуг тоолдарны, тыва литератураның үндезилекчилериниң болгаш ооң-даа дараазында салгалдарның чогаалчыларының ажылдарын өөренир. Чогаалдың эң онзагай хевирлериниң бирээзи – басня чогаалы-биле, авторлуг тоолдар-биле база оларның онзагай талалары-биле бир-ле дугаар чоок таныжар. Чогаал теориязының дугайында аңгы-аңгы

билиглерни алып. Бижимел чугаа сайзырадылгазы кылдыр чогаадыгларны бижиир. Хыналда ажылдарны кылып.

Кирилде кичээл. Тыва чогаал дугайында сөс -1ш.

Номчулга аргазының хыналдазы-1ш.

I. Эгээрттинмес эртине-байлак – аас чогаалы-20ш.

Улустун аас чогаалыга хыналда ажыл-1ш.

II. Ойнай-сылдай сойгалажыр-5ш.

III. Элээдилерниң эрэн-шокар делегейи-21ш.

Чогаал теориязы. Чечен чогаалдың маадырының дугайында билиг-1ш.

К.д.н. Н. Куулар «Дөрт тынныг Алдай-Чечен дугайында ыр»-1ш..

К.д.н. К. Оргу «Алышкылар»-1ш.

IV. Ыт-кижиниң шынчы өңнүү-7ш.

V. Төрөөн чуртум делгемнери-7ш.

VI. Көжеге-даа ажыттынды-5ш.

6 класстың өөреникчилериниң кол-кол мергежилдери болгаш чаңчыгар чүүлдери

6 классты доозуп тура, өөреникчилериниң билир ужурлуг чүүлдери:

- алгыш-йөрээлдерни аас болгаш бижимел чугаага ажыглап билир;
- чогаалдардан алган үзүндүлерге аттарны чогаадып билир;
- номчаан чогаалдарының кол-кол болуушкуннарын, аразында харылзааларын тодарадып шыдаар;
- шээжи-биле өөрөнгөн чогаалдарын шын аянныг, тода чугаалап билир;
- өөрөнгөн чогаалдарының утказын болгаш ында болуушкуннарын дес-дараалай чугаалап билир;
- чогаалдың маадырларыга аас болгаш бижимел-биле характеристикаларны бээр;
- өөрөнип эрткен сөзүглелдериниң уран-чеченин сайгарар, оларның ужур-дуказын тайылбырлаар;
- номчаан чүүлүнге бодунун хамаарылгазын илередир;
- өөрөнгөн чогаалдарыга аас болгаш бижимел ажылдарны кылып шыдаар.

Өөредилге-методиктиг комплекс.

1. В.С Кызыл-оол, Д.С Куулар «Методиктиг сүмелер. 5-ки класстың төрөөн чогаал ному-биле ажылдаар башкыларга дуза», Кызыл, 1992
2. Тыва Республиканың өөредилге, эртем болгаш аныктар политиказының яамызының сүмелээни тыва чогаалга өөредилге программазы. Авторлары: Ш.Ч. Сат, Д.С. Куулар. Кызыл, 1994.

3. Е.Т Чамзырын, М.А Кужугет, Л.Х Ооржак «Тыва аас чогаалы болгаш литература. Ниити өөрөдилге черлериниң 5-11 класстарына чижек программа» ТР-ниң өөрөдилге, эртем болгаш аныяктар яамызы. Национал школа хөгжүдөр институт. Кызыл, 2012
4. Өөрөдилге ному. К.Х. Оргу, Н.Ш. Куулар. Төрээн чогаал, 6 класс. Кызыл, 2002.
3. Янзы-бүрү словарьлар.
4. Тыва чогаалчыларның чогаалдарының чыындылары болгаш өске-даа сөзүглелдери.
5. Башкының тургускан тестери, хыналда ажылдары...

№	Кичээлдин темазы	Шагы	Үези	
			План ёзугаар	Херек кырын
1	Беседа «Чечен чогаал уран чүүлдүң бир хевири».	1		
Эгээртинмес эртине-байлак – аас чогаалы				
1.	Тоолчургу болгаш төөгү чугаалар- литература теориязы	1		
2	«Ай, хүн», «Үгер канчап дээрже үне бергенил?», «Чеди-Хаан сылдыс».	1		
3	«Күскениң чылга киргени», «Кижичи канчап эң-не күштүг амытан болганыл?».	1		
4	«Үттүг-Хая дугайында тоолчургу чугаа», «Хайыракан».	1		
5	«Амыр-Санаа дугайында төөгү чугаа», «Кыры сөөгү».	1		
6	«Теве-Адар», «Хөөмейлээр Бүдүкпен».	1		
7	Тыва тоолчургу болгаш төөгү чугааларны шинчилеп келгени.	1		
8	К.д.н. З. Самдан «Чылбыга Айны канчап сырыпканыл?».	1		
2.	Тыва улустуң ырлары. Кожамык.	4		
9	«Тооруктуг долгай тандым», «Чашпы-Хемим», «Калдак-Хамар».	1		
10	«Самагалдай», «Межегей», «Хандагайты».	1		
11	«Ала караан дешкен болза», «Алды баштыг Кара-Дагны», «Дөге-Баары».	1		
12	Чогаал теориязы. Ыр, кожомык дугайында билиг.	1		
3.	Алгыш-йөрээлдер. Хам алгыштары.	4		
13	Алгыш-йөрээлдерниң утказы, темазы болгаш тургузуу. Алгыш-йөрээлдерниң бөлүктери.	1		
14	Йөрээлдер, чалбарыглар, макталдар.	1		
15	Хам алгыштары.	1		
16	Улустуң аас чогаалына хыналда ажыл.	1		
4.	Авторлуг тоолдар	5		
18	С. Сарыг-оол «Агар-Сандан ыяш». Тыва литературада баштайгы авторлуг тоол.	1		
19	Тоолдуң дылының уран-чечени.	1		
20	Чогаал теориязы. Гипербола болгаш литота дугайында билиг.	1		
21	С.В. Козлова «Аъттыг-шеригжи кыс». Амгы шагның тоолу.	1		
22	Братья Гримм. Тоол «Ак чылан» (очул. А. К. Калзан)	1		

II	Ойнай-сылдай сойгалажыр...	5		
23	К-Э. Кудажы «Маргылдаа».	1		
24	С. Сүрүң-оол «Аът биле Оор».	1		
25	И. Крылов «Шиижек биле Көге-буга».	1		
26	Ч.с. Чогаадыг-хууда бодал «Мактаныкчы чоруктуң салдары багай».	1		
27	Чогаал теориязы. Басня дугайында билиг.	1		
III	Элээдилерниң эрээн-шокар делегейи	21		
1	С. Тока «Араттың сөзү»	6		
28	Чогаалдың дугайында киририлде сөс. «Мерген».	1		
29	«Тас-Баштыг».	1		
30	«База кыш».	1		
31	«Шаагай».	1		
32	Чогаалдың эгелеринге катаптаашкын.	1		
33	Хыналда ажыл.	1		
2	С. Сарыг-оол «Ол-ла Маскажык»	3		
34	Чечен чугааның 1-ги кезээ.	1		
35	Чечен чугааның 2-ги кезээ.	1		
36	Чечен чугааның уран-чечени	1		
37	Чогаал теориязы. Чечен чогаалдың маадырының дугайында билиг.	1		
3	С. Сүрүң-оол «Буянның сергези»	3		
38	ТАР-ның арат чонунуң Кызыл Шеригге дузаламчызын болгаш чоннуң патриотчу көдүрлүүшкүнүн көргүскени.	1		
39	Чогаалдың уран-чечени.	1		
40	Ч.с. Чогаадыг-мактал «Буян - эр хей!».	1		
41	К.д.н. Н. Куулар «Дөрт тынныг Алдай-Чечен дугайында ыр».	1		
4	М. Дуюнгар «Хлеб»	3		
42	Авторнуң мораль, бүдүш айтырыын чедимчелиг дамчытканы.	1		
43	Чогаалдың кижизидикчи салдары, уран-чечени.	1		
44	Ч.с. Чогаадыг-тоожуушкун «Бир эвес мен Байыр турган болзумза...».	1		
5	Ш. Суваң. «Кижжи-Бүрүс» деп тоожудан эгелер.	4		
45	Элдептиг кижжи-биле ужуражылга темазын бир онзагай кылдыр чырытканы.	1		
46	Тоожуда чуруттунган овур-хевирлерниң онзагайы.	1		
47	Өске маадырларның Дүктүг-оолдуң салым-чолунга киржилгези.	1		
48	Тоожунуң эгелеринге катаптаашкын. Хыналда ажыл.	1		
49	К.д.н. К. Оргу «Алышкылар».	1		
IV	Ыт – шынчы өңнүк	7		
1	Х. Ойдан-оол. «Эзир» деп тоожудан эгелер.	4		
50	Бирги, ийиги эгелер.	1		
51	Үшкү, дөрткү эгелер.	1		

52	Алдыгы, чедиги эгелер.	1		
53	Тоожунуң сөөлгү эгелери. Катаптаашкын.	1		
2	Ш. Суваң «Азыранды»	2		
54	Улуг болгаш бичии кижилерниң иштики делегейин ылгалдыг кылдыр чурааны.	1		
55	Чогаалдың кижизидикчи утказы. Дылы болгаш уран-чечени.	1		
56	Ч.с. Чогаадыг-тоожуушкун «Ыт – кижиниң шынчы өңнүү».	1		
V	Төрээн чуртум делгемнери...	6		
57	С. Сарыг-оол «Күс».	1		
58	М. Доржу «Экии, Тывам!».	1		
59	«Тываже аян-чорук» деп документалдыг фильмниң көрүлдези.	1		
60	А. Даржай «Өгге йөрээл».	1		
61	С. Молдурга «Амытаннар чылы».	1		
62	Аянның номчулга кичээли	1		
63	Чогаал теориязы. Проза болгаш шүлүк чогаалының ылгавырлыг талалары.	1		
VI	Көжеге-даа ажыгтынды...	4		
1	В. Көк-оол «Чаргы».	2		
64	Шииде кол чөрүлдээниң үнген дөзү.	1		
65	Чогаалдың кижизидикчи утказы, дылының уран-чечени.	1		
2	Е. Танова «Илбилиг согун».	2		
66	Бирги көжеге. Бирги, ийиги көргүзүглер.	1		
67	Үшкү, бешки көргүзүглер. Шииге катаптаашкын.	1		
68	Ниити катаптаашкын. Түңнел кичээл.	1		